

Коваленко Дмитро Анатолійович, аспірант кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх справ

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПІДКУПУ СВІДКА, ПОТЕРПІЛОГО, ЕКСПЕРТА, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 386 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Одним із видів прав людини є право на забезпечення справедливого та неупередженого правосуддя в Україні. Водночас учинення злочинів, які посягають на правосуддя, здатне заподіяти шкоду порядку суспільних відносин, який охороняється нормами розділу XVIII Особливої частини Кримінального кодексу (КК) України, який забезпечує провадження справедливого правосуддя, що гарантує ефективне поновлення в правах.

На сьогодні дедалі більшої актуальності набуває проблема вчинення злочинів шляхом підкупу, зокрема в контексті змін у кримінальному законодавстві, пов'язаних з інтеграцією вітчизняного законодавства з законодавством ЄС (було прийнято низку змін, які стосувалися безпосередньо визначення поняття підкупу). У ст. 386 КК України «Перешкоджання з'явленню свідка, потерпілого, експерта, примушування їх до відмови від давання показань чи висновків» підкуп визнано одним зі способів учинення зазначеного злочину, але проблематику вищезазначених змін цій статті донині не аналізували.

У КК України представлено широке коло осіб, на яких може бути спрямовано підкуп у різноманітних сферах суспільних відносин. Це може бути як суб'єкт виборчого права, так і особи юридичного права. Згідно зі ст. 386 КК України, підкуп може бути спрямований на свідка, потерпілого, експерта.

Підкуп як спосіб учинення вищезазначеного кримінального правопорушення полягає в матеріальній винагороді, врученій свідку, потерпілому чи експерту, або в обіцянці майнової вигоди чи позбавленні від матеріальних витрат. Фактичне одержання цими особами незаконної винагороди внаслідок їх підкупу та сума (розмір) такої винагороди на кваліфікацію за ст. 386 КК України не впливають [1, с. 85–86].

Згідно з положеннями ст. 55 Кримінального процесуального кодексу (КПК) України, потерпілим у кримінальному провадженні може бути фізично особою, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, а також юридичну особою, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди. Потерпілим є також особа, яка не є заявником, але якій завдано шкоди, у зв'язку з чим вона після початку кримінального провадження подала заяву про залучення її до провадження як потерпілого.

Ураховуючи викладене, можна констатувати, що визначення потерпілого в ст. 386 КК України не є вичерпним, адже, згідно зі ст. 58 КПК України, потерпілого в кримінальному провадженні може представляти представник – особа, яка в кримінальному провадженні має право бути захисником. Представником юридичної особи, яка є потерпілим, може бути її керівник, чи інша уповноважена особа. Представник набуває процесуальних прав потерпілого, інтереси якого він представляє [2, с. 52].

Отже, постає запитання: чи будуть кваліфікувати злочини за ознаками ст. 386 КК України в разі, наприклад, підкупу законного представника або представника юридичної особи, які своїми процесуальними правами також можуть вплинути на отримання доказів під час судового розгляду. Щодо цього питання Є. П. Коровін зазначає: «До потерпілого слід прирівнювати представника юридичної особи, якій завдано шкоди, законного представника неповнолітньої особи, представника потерпілого, який за своїм фізичним та психічним станом позбавлений можливості самостійно захищати свої права та законні інтереси» [3, с. 103]. Слід погодитись із висловленою точкою зору та вважати, що потерпілим від злочину, передбаченого ст. 386 КК України, є як потерпілий, так і представник потерпілого, а також його законний представник. Тому доречним було б у диспозиції зазначеної статті передбачити вказаних осіб.

Відповідно до ст. 69 КПК України, експертом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє науковими, технічними або іншими спеціальними знаннями, має право відповідно до Закону України «Про судову експертизу» на проведення експертизи і якій доручено провести дослідження об'єктів, явищ і процесів, що містять відомості про обставини вчинення кримінального правопорушення, та дати висновок з питань, які виникають під час кримінального провадження і стосуються сфери її знань.

Водночас, відповідно до ст. 368-4 КК України, пропозиція чи обіцянка аудитору, нотаріусу, оцінювачу, іншій особі, яка не є державним службовцем, посадовою особою місцевого самоврядування, але провадить професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, у тому числі послуг експерта, надати йому/їй або третій особі неправомірну вигоду, а так само надання такої вигоди або прохання її надати за вчинення особою, яка надає публічні послуги, дій

або її бездіяльність з використанням наданих їй повноважень в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи. Отже, підкуп експерта можливо кваліфікувати за ч. 1 ст. 368-4 КК України [6, с. 589].

У цьому контексті В. І. Тютюгін зазначив, що особи, які надають публічні послуги, також здійснюють організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські функції, але не належать до службових осіб чи найманих працівників юридичних осіб публічного та приватного права [4, с. 6]. На думку Н. В. Бугаєвської, експерт, попри те, що може бути працівником держструктур, структур правоохоронної діяльності, не набуває як учасник процесу організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій, а дає лише свій висновок у відповідній сфері, їх призначення визначається роллю в процесуальній дії, яку вони виконують [5, с. 55–58].

Така неоднозначність тлумачення поняття «експерт» надалі може зумовлювати проблеми під час кваліфікації злочинного діяння та надання можливості більш суворого покарання, передбаченого ч. 1 ст. 368-4 КК України.

На нашу думку, доцільно доповнити перелік осіб, яких можливо підкупити відповідно до ст. 386 КК України, зазначивши особу перекладача: він хоча й не є безпосереднім учасником одержання доказів, однак сприяє цьому, оскільки залучається сторонами кримінального провадження або слідчим суддею, судом для перекладу пояснень, показань чи документів.

Згідно з п. 3 ч. 3 ст. 68 КПК України, одним з обов'язків перекладача є здійснення повного та правильного перекладу. Кримінальну відповідальність перекладача передбачено ст. 385 КК України (відмова від виконання покладених на нього обов'язків без поважних причин), а також ст. 384 КК України (завідомо неправильний переклад, зроблений перекладачем під час провадження досудового розслідування або в суді) [6, с. 625–627].

Таким чином, згідно з кримінальним законодавством України, підкуп свідка, потерпілого, експерта є окремим видом підкупу, що має певні особливості з огляду на специфіку реалізації правосуддя. Дослідження ознак підкупу як способу вчинення злочину дало змогу дійти висновку, що зміст понять «потерпілий», «експерт» та «перекладач» потребує подальшого визначення, а предмет підкупу щодо свідка, потерпілого, експерта – чіткого юридичного закріплення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борисов В. І. Злочини проти правосуддя : навч. посіб / за заг. ред. В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – Харків : Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2011. – 160 с.
2. Пожар В. Г. Процесуальний статус потерпілого за новим кримінальним процесуальним кодексом України: позитивні кроки та прогалини правової регламентації / В. Г. Пожар // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2013. – № 2. – С. 127.
3. Коровин Е. П. Проблемы толкования понятий «свидетель» и «потерпевший» при квалификации преступления, предусмотренного ст. 309 УК РФ / Е. П. Коровин // Бизнес в законе. – 2009. – № 3. – С. 102–104.
4. Тютюгін В. Новели кримінального законодавства щодо посилення відповідальності за корупційні злочини: вирішення проблем / В. Тютюгін // Юридичний вісник України. – 2010. – № 5. – С. 6–8.
5. Бугаевская Н. В. Коррупционные преступления, совершаемые путем подкупа / Н. В. Бугаевская // Известия ТулГУ. – 2013. – № 5. – С. 52–58. – (Серия «Экономические и юридические науки»).
6. Кримінальний кодекс України : наук.-практ. комент. : у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-те вид., доповн. – Харків : Право, 2013. – Т. 2 : Особлива частина. – 878 с.